

ТАЙНАТА НА БОГА И БОЖЕСТВЕНИТЕ ЯВЯВАНИЯ В СТАРИЯ ЗАВЕТ

*„Ти си Бог неописан, безначален и неизказан,
дошъл си на земята, приел си рабски вид
и човешко подобие”
(Богоявленски водосвет)*

Тайната на Бога се разкрива чрез тайната на Боговъплъщението. Тази истина е отразена и в ключовите думи от пролога на Иоановото Евангелие – Йоан (1:18): **„Бога никой никога не е видял, Единородният Син, Който е в недрата на Отца, Той Го обясни”**, думи, които и св. Иоан Дамаскин поставя и в началото на своя догматически труд „Точно изложение на православната вяра”. Те потвърждават истината, че всичко което бихме могли или бихме искали да знаем за Бога ни се разкрива чрез Христос и Неговото въплъщение. Ап. Павел нарича Спасителя **„образ на Невидимия Бог”** (Кол. 1:15), в Когото **„телесно обитава всичката пълнота на Божеството”** (Кол. 2:9), Който ни открива Бога в достъпен образ, за да можем да Го възприемем двусъставната си човешка природа. В този смисъл въплъщението на Христос за нас е божествено откровение в истинския смисъл на думата, защото е явяване на скрития, невидим и неописуем Бог. Затова и св. Герман - Патриарх Константинополски (715-730) нарича Боговъплъщението **истинско и пълно, видимо Богоявление** или **„Теофания”** (от „Теос” Бог и „епифания” явяване - т.е. Божествено явяване) .

Св. Отци на Изток възприемат и самото Свещено Писание като своеобразна тайна на словесното описание на Бога, Който е неописуем по природа. То си служи с помощта на образи и е в собствен смисъл „**словопис**” или „**логография**” (от „логос”-слово и „графи”- изображение). Старозаветните пророчески видения, с които изобилстват библейските книги са вид словесни икони на Бога, съществували много преди въплъщението на Логоса. Разбира се има съществена разлика по отношение степента на пълнота между старозаветните теофании (явявания на Бога) и новозаветната теофания – Въплъщението (въчеловечаването) на Христос. Св. Отци наричат старозаветните теофании „**древни образи и сенки**”, предадени на Църквата като „**символи и предназначения на Истината**”, които отстъпват пред блясъка на истинското Божествено явяване, така както луната отстъпва пред сиянието на слънцето. По думите на св. Иоан Дамаскин, Бог е „**безтелесен и неизобразим**”, а можем да кажем още и с нищо несравним. Не случайно Бог се представил на Мойсей с думите „**Аз съм вечно Съществуващият**” (Изх. 3:14) - т.е „**Този, Който е**”, в смисъл на „**Този, Който има абсолютно битие**”, при това без да използва никакво прилагателно или сравнение, за да бъде ясно, че начинът на Неговото съществуване е несравним с това на творението.

За старозаветното Свещено Писание е характерно рязкото и категорично разграничаване на Твореца и творението – нещо, което отсъства при езическите практики, където стихииите често биват обожествявани или отъждествявани с Бога. Втората Божия заповед категорично забранява да се изобразява Бог (в смисъл да се отъждествява) с нещо материално (вж. Изх. 20:4-5). Единствените изображения, които допуснати в старозаветния култ – като напр. изображенията на херувимите върху завесата, която отделя светилището от свята светих, и двата херувима върху очистилицето на Ковчега на завета, стават по Божие нареждане и са само намек за Божието присъствие, но в никакъв случай не са образи на Бога.

В Стария Завет са често явление явяванията на Бога във вид на Ангел, както и присъствието на Ангел Господен (Божий) - на евр.

(מלאך יהוה (אלהים) , *mal'āk jhwh ('ēlohim)*), гр. ἄγγελος κυρίου (θεοῦ), при важни събития. Православната Църква още от древност възприема това като **теофания** - явяване на Второто Лице на Св. Троица (Син Божий, Бог Слово или Логос), Който има вечно битие и съществува преди въплъщението (вж. Иоан 1: 1-14). Нека изброим някои от по-важните Божии явявания в Стария Завет – пред Мойсей при планината Хорив изсред горящата, но неизгаряща къпина (Изх. 3:1-12), двете явявания пред Агар в пустинята (Бит. 16:7; 21:17), при жертвоприношението на Исаак (Бит. 22:11,15), а също и в Бит. 31:11-13; 32:24-30; Изх. 23:20; Съд. 2гл., 13:16-22; Деян. 7:30-38 и т.н. Така Христос се явява като пратеник на Отца, както в Стария, така и в Новия Завет (вж. Ис. 63:9). При всички тези явявания Ангелът отъждествява Себе Си с Господ (Бит. 16:10) и с Бог (Бит. 22:12). Като Бог Го възприемат както онези, на които се явява, така и библейските автори, които Го наричат Господ (Бит. 16:13; 18:1; 22:16; 28:16-22). Не винаги в текстовете се говори пряко за Ангел Господен, като в много случаи Неговото участие се потвърждава при по-късни коментари по повод случилото се събитие. Такъв е например случаят с видението на небесната стълба от патриарх Иаков (Бит. 28:11-22). В Стария Завет ангелите са оръдия на Божия промисъл за земята и човеците, а Ангел Господен (Божий) – по отношение завета на Бог с патриарсите и потомците им. Новозаветният коментар върху Бит. 28:12-13 – думите на Спасителя в Иоан 1:51 – **„отсега ще виждате небето отворено, и Ангели Божии да възлизат и слизат над Сина Човечески”** ни дава основание за извода, че Второто Лице на Св. Троица (т.нар. Ангел Господен) е център и източник на ангелското служение и божественото покровителство на праотците в Стария Завет. Наред с действията на Бог (Яхве) в Стария Завет изпъква ярко и дейтелността на Ангела Господен – различен от Него по личност, но с равна на Неговата природа. Основното значение на думата **„ангел”** е **„вестител”** и има значението на пратеник, а **„Ангел Господен”** е название на Самия Господ – Онзи, Когото Отец изпраща на света – Единородния Син Божий.

В творенията на св. Отци на Църквата наблюдаваме различни похвати за да се обясни Бога. Някои от Отците се ограничават само до използване на строги догматически формули по отношение на Неговото битие, а други напротив - не се страхуват да използват сравнения от материалния свят, за да обяснят предмети от духовния. **Светлината** и **слънцето** са сред най-често използваните образи за онагледяване. Св. Отци не се боят да сравняват Бог със слънцето, а Неговата благодат със светлина, която озарява човешките души. Това сравнение напомня за един библейски факт от старозаветното откровение – озарението с Божествена светлина на Мойсей, който бива осиян от Божията слава с блясък, непоносим за човешките очи. Подобна аналогия използва св. Климент Охридски в своето **„Слово за Рождество Христово”**, където смело употребява предмети от материалния свят – слънце, светлина, звезди и лъчи, за да ги противопостави на тъмнината – физическа и душевна. **„Бог е светлина, и в Него няма никаква тъмнина... Той е истинска светлина ... Каквото е слънцето за видимия свят, това е Бог за всички невидими, но познаваеми и чувствувани неща”**. На друго място св. Климент нарича Христос **„Непоколебимо слънце”**, като напомня, че слънцето все пак е Божие творение и като такова е променливо, докато Бог остава непроменлив и непоколебим. В подобни случаи се има за цел чрез съпоставяне с материалното да се улеснява разбирането на сложни богословски идеи. Употребата на символиката със светлината и слънцето се обуславя най-вече от това, че слънцето е най-ярката видима светлина позната на човечеството. Още от най-дълбока древност то е почитано и се е превърнало в символ на живота. По тази причина този образ се използва и в християнството като символ на Христос (Лук. 1:78).

Използвана литература

1. **Янка Драгомирова – „Видението на Иаков – теофания и ангелофания”**
2. **Мартина Василева – „Светлинната образност като средство за онагледяване на природата на Христос според богослужебната писмена традиция за Рождество Христово”**
3. **Еп. Атанасий Йевтич – „Икона и Въплъщение”**